

INNSPILL TIL SIRKULÆR EKSPERTGRUPPE FOR TILTAK TIL ØKT SIRKULARITET OG OMBRUK I BYGGENÆRINGEN

I regjeringsplattformen erklærte dagens regjering at vi må gå over til en mer sirkulær økonomi, basert på tanken om at verdifulle ressurser ikke skal gå til spille. Byggenæringen er Norges største fastlandsnæring og den største forbrukeren av materialressurser, og innebærer i dag i stor grad en lineær økonomi.

Overgang til en mer sirkulær byggenæring

For byggenæringen innebærer overgangen til en mer sirkulær økonomi i stor grad å redusere omfanget av materialer som i dag går til spille både ved riving og nybygging, med tilhørende forbrenning eller deponering av avfall og masser, eller i beste fall en nedsirkulering gjennom materialgjenvinning. Redusert avfallsproduksjon kan man bl.a. få til ved å bygge mindre, rive færre konstruksjoner, bygge mer materialeffektivt og med mindre svinn, og ikke minst øke graden av ombruk av brukte materialer, heller enn å kaste dem bort. **Ombruk fra konstruksjoner som skal rives nå, er noe vi kan få utbytte av allerede i dag.**

Ved å benytte brukte materialer uten større bearbeiding, tar man ikke bare vare på ressursene, men kutter klimagassutslippet fra ny produksjon, og øker lokal verdiskapning, ofte som et alternativ til å importere nye varer fra utlandet.

I Norge har vi et stort potensial for å få til mer sirkulære verdikjeder innenfor bygg og anlegg. Vi har en høy grad av tillit i samfunnet og god tilgang på kompetanse som kan vurdere kvaliteten på eksisterende konstruksjoner. Men virksomheter som utfører (nye) sirkulære tjenester har et stort behov for støtteordninger i en utviklingsfase for å kunne konkurrere med det lineære markedet.

Naturressursene brukes opp!

Naturressurser er endelige, og vil i stor grad reduseres i kvalitet når de forbrukes av oss mennesker. Klimagassutslipp til atmosfæren er ikke uløselig knyttet til ressursforbruk i den grad at det kan utvikles teknologi som reduserer utslippene eller løsninger som innebærer lagring eller utnyttelse av dem i en annen forstand. **Man kan altså få en situasjon der**

produksjon av nye materialer ikke fører til økte klimagassutslipp, men man fortsetter å bruke opp og ødelegge materialressursene våre, i tillegg til konsekvensene for de lokale økosystemene der ressursene utvinnes.

Mangelen på forståelse for denne problemstillingen, mener vi er en av de største barrierene for en mer sirkulær økonomi. Det oppleves fortsatt som at myndighetene tror at man kan løse mye av utfordringene gjennom CO2-fangst og utvikling av ny materialteknologi.

Ressursforbruk og utslipp krysser landegrenser

Det hjelper heller ikke at Paris-avtalen og Klimaloven kun fokuserer på klimagassutslipp innenfor hvert enkelt lands grenser. Det gjør at avtalen gir få incentiver for landene som har forpliktet seg til å arbeide med å redusere forbruket av varer som importeres, utover handel med klimakvoter.

Teglstein, sanitærinstallasjoner, radiatorer, VVS-rør og det meste av stålkonstruksjoner er eksempler på ombrukbare byggevarer med høye utslipp som i stor grad importeres og ikke vil gi positive utslag på de nasjonale klimabudsjettene ved tiltak.

En av de store fordelene med en mer sirkulær økonomi er nettopp at den kan bidra til økt nasjonal og lokal verdiskapning, snarere enn kun å basere seg på import av materialer. Ved å arbeide etter Paris-avtalen målsetninger risikerer man å undergrave mulighetene for lokal næringsutvikling og innovative løsninger som kan redusere Norges totale klimaavtrykk og ressursforbruk.

Det byggebransjen trenger nå, i en periode med krav til omstilling og vanskelige tider, er ikke en innskrenkning av støttemiddelapparatet, som ble gjort ved bl.a. Klimasats-ordningen i statsbudsjettet for 2026, men det fullstendig motsatte: Rammevilkår som legger til rette for langsiktige investeringer og grønn næringsutvikling over hele landet. Under følger forslag til tiltak som vi mener kan bidra til dette.

1. Sett mål på sirkularitet nasjonalt og for byggenæringen

For å bevege oss sammen må vi sette felles mål. I Norge er vi kun 2,4 % sirkulære, mens Nederland, som er lengst fremme, har en sirkularitet på 24,5 %. Vi bør nasjonalt ha som mål om å minst matche Nederland innen et gitt antall år og avdekke hva dette vil innebære av omlegginger.

Samtidig handler sirkulærøkonomi om å fristille ressursbruk fra verdiskapning. Et godt mål for byggenæringen må da ta med verdiskapning, og kan formuleres som verdiskapning per kilo råvare inn i systemet.

2. Håndhev eksisterende krav til ombruk og ombrukbarhet

Et lavterskel tiltak som vil bety mye, er å i større grad følge opp dagens regelverk:

Kravet i TEK17 §9-7 til ombrukskartlegging må medføre krav til dokumentasjon før byggeier får rivetillatelse. Og en ombrukskartlegging kan ikke svares ut med «ingen ombrukbare komponenter» uten videre argumentasjon. Kommuner bør alltid be om å få tilsendt ombrukskartleggingsrapport, slik som det praktiseres i Trondheim.

I tillegg må kravet i TEK17 §9-5(2), om at byggverk skal prosjekteres og bygges slik at det er tilrettelagt for senere demontering, tillegges tydeligere ytelses- og dokumentasjonskrav for å sikre en reell oppfølging i byggeprosjektene.

3. Fjern momsen på ombruk og sirkulære tjenester

Merverdiavgift på brukte materialer eller på tjenester som demontering, lagring og reparasjon bør fjernes. Denne kan evt. gjeninnføres når bransjen er moden og selv-finansierende.

4. Still krav til ombruk

Et nasjonalt krav om f.eks. 5 vektprosent ombruksvarer inn i nye byggerier, vil være viktig for å sette et gjennomførbart og realistisk mål for ombruk i alle prosjekter. Tilsvarende kan det også settes krav til brukte konstruksjoner og ikke-jomfruelige masser også i anleggsprosjekter.

Dette kan løfte tematikken opp på agendaen i prosjektene og gi et mer forutsigbart marked for investeringer og videreutvikling av næringen. Kravet kan for eksempel først innføres i offentlige prosjekter, med gode støttevilkår, før det innføres nasjonalt.

5. Vektlegg ressursbruk i større grad

Materialprodukter bør i større grad vurderes opp mot andre indikatorer enn kun CO₂. Når det settes krav til miljøregnskap (EPD) i form av livsløpsanalyser bør ressursbruk og tilrettelegging for sirkularitet tillegges en like stor, om ikke større verdi enn CO₂.

6. Viderefør og utvid støtteordninger

Viderefør og utvid støtteordninger, både for mulighetsstudier og investeringer, som forløser sirkulærøkonomiske tiltak. Både til offentlige prosjekter gjennom Klimasats eller tilsvarende, men også gjennom utvidelser med støtte til private aktører, gjennom for eksempel Enova.

På vegne av
Architects Climate Action Network Norge, ACAN Norge
Silje Ekorud Seim, Styremedlem ACAN Norge